

УДК 378.091.212

Щербяк Ю.А.*

РОЛЬ КУРАТОРА В ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ ВИЩОГО ЕКОНОМІЧНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

У статті розглядаються зміст та організаційні форми виховної роботи у вищому навчальному закладі, аналізуються форми і методи роботи куратора, його функціональні обов'язки та особливості діяльності в студентському середовищі. Приведено результати аналізу анкет студентів про критерії професійної діяльності куратора в навчально-виховному процесі вищого економічного навчального закладу.

Ключові слова: куратор, виховна робота, організація навчального процесу, лабораторія моніторингу якості навчального процесу, вищий економічний навчальний заклад.

Становлення незалежної Української держави супроводжується значними перетвореннями у сфері політичного, соціально-економічного, культурно-освітнього простору, що зумовлюють потребу в удосконаленні системи виховання підрастаючого покоління. Сьогодні особливо гостро стоїть проблема навчання і виховання майбутніх економістів, які б мали високий рівень професіоналізму, національної свідомості, творчої активності. Виховна робота зі студентами є органічною складовою професійно-педагогічної діяльності викладача вищого навчального економічного закладу, а тому в ній проявляється творчий пошук педагога, його індивідуальна неповторність, професійна спрямованість на формування сучасного компетентного фахівця.

Значна роль в особистісному розвитку майбутнього професіонала належить інституту кураторів. Саме від організаторських та особистісно-професійних якостей куратора залежить вектор професійного та особистісного становлення майбутніх спеціалістів і, особливо, фахівців економічного спрямування. На жаль, сучасний куратор не акумулює в собі ті надзвичайні риси та здібності, що потрібні сьогодні для вирішення завдань підготовки висококваліфікованих економічних кадрів. Тому актуальним залишається питання про більш широке залучення до інституту кураторів викладачів, авторитет яких визначається професійними та особистісними якостями, що сприяло б засвоєнню студентами загальнолюдських норм моралі, виховувало б почуття патріотизму, громадянської та національної гідності, активну життєву позицію в процесі державотворення.

Вивчення та аналіз наукових досліджень свідчить, що теоретико-методологічні засади навчальних робіт зі студентською молоддю у вищій розкрито у працях І. Беха, Н. Гузія, А. Деркача, І. Ісаєва, А. Мудрика, Г. Троцько.

Проблему ролі та місця куратора, його організаційно-виховної діяльності в академічній групі певною мірою висвітлено в працях І. Васильєва, С. Вітвицької, С. Гури, О. Дубасенюк, Б. Кабарухіна, С. Романової, І. Соколової та ін.

Певні аспекти проблеми виховної діяльності у ВНЗ знайшли відображення в дисертаційних дослідженнях О. Безпалько, О. Виговської, О. Гданської, В. Дзюби, Л. Лисенко, Г. Ржевської та ін. Незважаючи на науково-практичну розробленість проблеми існують суперечності між вимогами, висунутими кураторові, та реальним змістовим полем його обов'язків у вищій економічній школі; між можливостями виховного процесу і недостатньою підготовкою куратора до формування високого рівня розвитку особистості майбутнього економіста.

Мета статті полягає в теоретико-методичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці організаційно-виховної роботи куратора академічної групи у вищому економічному навчальному закладі.

* © Щербяк Ю.А.*

Здійснений аналіз теоретичних засад становлення інституту кураторів дає підставу стверджувати, що інститут кураторів – це управлінська ланка, яка взаємодіє з іншими в системі позааудиторної виховної роботи і забезпечує її організацію на рівні студентської академічної групи [1; 3; 4; 11]. Саме куратори можуть стати ефективними посередниками між суб'єктами освітнього-виховного процесу. Застосовуючи у своїй роботі гуманістичні технології виховання, куратори можуть суттєво вплинути на формування єдиної корпоративної культури навчального закладу, забезпечити психологічні та організаційно-педагогічні умови для створення в університеті комфортного середовища як ключового компонента соціальної ситуації розвитку особистості. Іншими словами, метою виховної роботи куратора є створення колективу в групі. Результатом діяльності куратора є набуття молодою людиною соціального досвіду поведінки, формування національної самосвідомості, ціннісних орієнтацій і розвиток індивідуальних якостей особистості.

Куратор призначається адміністрацією вишу на підставі подання декана факультету для роботи з академічними групами I-IV курсів. На посаду куратора академічної групи призначається досвідчений педагог. Ураховується також профіль підготовки фахівців та специфіка діяльності факультету. Строк перебування на посаді куратора – один навчальний рік (згідно з наказом ректора). Термін дії наказу щодо призначення на посаду може щорічно продовжуватися. Обов'язковими умовами призначення на посаду є: стаж викладацької роботи у вищому закладі освіти (не менше ніж два роки, з них в університеті – не менше одного року); обов'язкове викладання одного з лекційних курсів чи проведення семінарсько-практичних занять в академічній групі. Куратор, як правило, працює з конкретною академічною групою протягом трьох-п'яти років [7, с. 7].

Діяльність куратора академічної групи здійснюється на підставі Статуту університету, Концепції виховної роботи з урахуванням особливостей і традицій університету. На сучасному етапі зміст діяльності куратора регламентується основними державними документами України, а саме: законом «Про освіту», Державною національною програмою «Освіта. Україна XXI сторіччя», «Національною доктриною розвитку освіти України у XXI столітті», відповідними інструктивно-методичними документами міністерства освіти і науки України, а також положеннями про куратора академічної групи вищого закладу освіти, розробленими на рівні навчального закладу [3, с. 148]. Аналіз вищезазначених документів свідчить, що у своїй діяльності куратор академічної групи виконує такі функції:

- *діагностичну* (передбачає регулярне відслідковування динаміки самовдосконалення, самонавчання, професійного зростання);
- *прогностичну* (передбачає визначення рівня знань та вмій на основі вивчення інтересів і потреб студентів, дає змогу передбачити проблеми, які постануть перед кураторами в процесі їхньої діяльності);
- *посередницьку* (передбачає встановлення взаємозв'язку та спільної діяльності багатьох громадських, соціальних, державних структур для вирішення питань і проблем студентів);
- *охоронно-захисну* (спрямована на організацію роботи з профілактики захворювань, на оволодіння першою медичною допомогою, культурою харчування, санітарно-гігієнічними нормами, сприяння формуванню здорового способу життя);
- *превентивну* (дозволяє передбачити, привести в дію соціально-правові, юридичні, психологічні, соціально-медичні, педагогічні заходи з попередження та подолання негативних явищ, організацію відповідної допомоги особам, які її потребують);
- *евристичну* (вивчення та використання передового наукового досвіду для покращення виховної роботи);

- *організаторську* (забезпечує надання необхідної допомоги студентському самоврядуванню, творчим групам, радам тощо);
- *мобілізує* (переведення об'єкта виховання в суб'єкт самовиховання, саморуку, самоутвердження);
- *аналітичну* (передбачає планування та організацію виховної роботи студентською групою на підставі врахування міжособистісних стосунків у колективі, мотивів навчальної та пізнавальної діяльності студентів, рівня їх інтелектуального розвитку, індивідуальних особливостей, соціально-побутових умов життя, стану здоров'я, результатів навчання тощо);
- *комунікативну* (забезпечує вміння взаємодіяти зі студентами, пояснювати та аргументувати свою точку зору, уміння та здібності повести за собою, захопити ідеєю).

Відповідно до функціональних обов'язків робота куратора академічної групи має бути спрямована на допомогу молодій людині набутти соціального досвіду поведінки, сформуванню національної свідомості, ціннісні орієнтири, розвинути індивідуальні якості особистості.

Окрім цього куратор повинен стежити та аналізувати ефективність виховної роботи, розвиток творчої ініціативи студентів, самоврядування; вести індивідуальну роботу зі студентами; виявляти нахили і здібності студентів і сприяти їх участі в роботі наукових і творчих гуртків, культурних товариств, клубів за інтересами, спортивних секцій, в художній самодіяльності; тримати в полі зору успішність студентів, надання їм необхідної допомоги, здійснення заходів для роботи з обдарованими студентами; висловлювати свої рекомендації студентській групі щодо проведення кураторських годин, сприяти залученню студентів до факультетських та загальноуніверситетських заходів; піклуватися про житлово-побутові умови студентів, їх культурний відпочинок, брати участь у розподілі місць у гуртожитку, періодично відвідувати його; вносити пропозиції щодо відзначення і заохочення кращих студентів; нести відповідальність за свою роботу перед керівництвом вишу.

Серед основних форм виховної роботи кураторів є кураторські години, які можуть здійснюватися у вигляді бесід, «крутих столів», дискусійних клубів, інших заходів виховного впливу в студентських аудиторіях і гуртожитках (із залученням фахівців різного профілю); культпоходів історичними місцями рідного краю, до музеїв, картинних галерей, на виставки, до театрів; індивідуальна виховна робота зі студентами з урахуванням їх особистісних особливостей.

Діяльність куратора студентської групи здійснюється на підставі плану виховної роботи, розробленого на навчальний семестр, рік, згідно з перспективним та річним плануванням університету. На думку дослідника проблеми виховання вищої школи Л. Матвіїшина, у плануванні заходів організаційно-виховної роботи куратора академічної групи студентів орієнтовно слід дотримуватися такої схеми:

- знайомство з групою студентів (зустрічі, індивідуальні бесіди, групові збори);
- відвідування гуртожитку (не менше від одного разу на місяць), наявність розгорнутого списку студентів групи із зазначенням прізвища, імені та по батькові, прізвищ батьків та їхніх адрес, телефонів, номерів кімнат студентів тощо;
- обговорення питань успішності й дисципліни (забезпечення навчальними посібниками, додатковою літературою; організація консультацій; аналіз роботи в бібліотеці, взаємовідносини з викладачами та ін.);
- індивідуальна робота;
- зустрічі з цікавими і видатними людьми України, відомими економістами;
- екскурсійна робота, культпоходи в театри, відвідування художніх та інших виставок тощо;
- участь у спортивних змаганнях університету і за його межами;

- участь у загальноуніверситетських заходах, святкуваннях тижня спеціальності, художній самодіяльності;
- планування, організація та проведення позааудиторної виховної роботи зі студентами;
- складання письмових звітів про організаційно-виховну роботи зі студентами академічної групи за навчальний рік (звіти заступникові декана з навчально-виховної роботи).

Белике значення мають виховні години, особливо на перших курсах навчання, які мають сприяти розвитку студентів, їхній самореалізації. Серед методів проведення виховних годин визначаються бесіди, розповіді, дискусії, екскурсії, ділові ігри. Наприклад: «Інтелектуальний аукціон», «Сократівська бесіда», гра «Захист проекту», «Відкрита кафедра», рольова гра «Суд над ...», «Філософський стіл». Куратору слід звернути увагу також на профілактичні бесіди.

Усі форми виховання взаємопов'язані та взаємозумовлені. Звичайно, жодна з них не є універсальним засобом виховного впливу на особистість, формування її якостей, якою б досконалою не була. Результатом виховної діяльності куратора має бути достатній рівень вихованості студентів. Під вихованістю у педагогічному розумінні мають на увазі комплексну властивість особистості, яка характеризується наявністю і рівнем сформованості у неї суспільно значущих якостей, що відображають мету виховання.

На переконання С. Вітвицької, критеріями ефективності управління системою виховної роботи на рівні куратора академічної групи є:

- рівень вихованості майбутніх спеціалістів;
- активність, згуртованість групи, суспільно-корисний характер її діяльності;
- стабільний режим роботи академічної групи, відсутність серйозних випадків порушення трудової та навчальної дисципліни студентами;
- позитивна мотивація навчально-виховної діяльності студентів, що виявляється у навчально-пізнавальній, науково-дослідній, інших видах діяльності;
- мікроклімат у групі, що сприяє самореалізації особистості кожного студента;
- різноманітність форм виховної позааудиторної роботи, що сприяє самореалізації особистості кожного студента;
- діяльність студентського самоврядування у групі;
- участь групи у загальноакадемічних заходах;
- сприятливі умови проходження адаптаційного періоду студентами 1-го курсу;
- оволодіння студентами досвідом соціальної поведінки [3, с. 151].

Дослідження свідчить, що організація виховної роботи у вищому навчальному закладі віддзеркалює новітні технології виховання студентства, роль та функції куратора академічної групи в управлінні позааудиторною виховною роботою, що вмщує аналіз і прогнозування, планування та організацію, контроль і координацію, оцінювання та корегування. Ефективність управління цією системою забезпечується шляхом використання різнопланових організаційних форм, розвитку самодіяльності студентів та методичної допомоги викладацького складу освітнього закладу.

Проблема організації виховної роботи зі студентами є однією з найактуальніших у педагогічній теорії та практичній діяльності вищих навчальних закладів освіти. Саме для вирішення названих вище проблем лабораторія моніторингу якості освітньої діяльності Тернопільського національного економічного університету провела вивчення думки студентів другого курсу денної форми навчання на 8 факультетах (27.02.2012 р.). Студентів-другокурсників (350 респондентів) запросили взяти участь в обговоренні важливих для університету проблем. Анкета враховувала аналіз трьох складових:

особистісне ставлення до системи кураторства в ТНЕУ; взаємовідносини куратора з академічною групою; критерії професійної діяльності куратора.

У процесі аналізу лабораторією було визначено як загальні тенденції окреслених аспектів дослідження в ТНЕУ, так і найбільш характерні особливості окремих факультетів. Окремі результати дослідження виявилися такими (у %):

1. Наскільки організованою ви вважаєте свою академічну групу:

- моя група малоорганізована, але в принципі ми справляємося з усіма спільними проблемами – 64 %;
- моя група дуже організована, ми завжди все вирішуємо самостійно та швидко – 21 %;
- моя група взагалі не організована, тому нам необхідна допомога куратора – 15 %.

2. Чи вважаєте ви, що куратор стає непотрібним за наявності старости:

- ні, як на мене куратор в будь-якому випадку більш авторитетний та досвідчений, аніж староста групи – 59 %;
- погоджуюся, що куратор є зайвим, якщо староста виконує свої обов'язки сумлінно – 29 %;
- групі не потрібний посилений контроль як з боку старости, так з боку куратора – 12 %.

3. Яке ваше особисте ставлення до кураторства:

- позитивне (хтось повинен відповідати за студентське життя й організувати спільне культурне дозвілля) – 59 %;
- байдуже (що є куратор, що його немає, я не відчуваю особливої різниці) – 39 %;
- негативне (студенти самі в змозі повністю за себе відповідати) – 2 %.

4. На яких курсах, на Вашу думку, повинен працювати куратор?

- старші курси включно – 51 %;
- на 1 і на 2 курсі – 32 %;
- тільки на 1 курсі – 17 %.

5. Чи знайомі ви зі своїм куратором:

- так, наше знайомство заочне, я не пригадую коли його бачив останній раз – 48 %;
- так, звичайно, він постійно з нами співпрацює – 37 %;
- ні, взагалі не знайомий – 15 %.

6. Як часто проводяться у Вас кураторські години?

- не проводяться – 58 %;
- раз на семестр – 16 %;
- раз на тиждень – 15 %;
- раз на місяць – 6 %;
- раз на 2 тижні – 5 %.

7. Як часто, на вашу думку, куратор повинен відвідувати підпорядковану йому академічну групу:

- досить часто, щоб бути добре ознайомленим зі станом навчання і дисципліни у групі – 47 %;
- систематично, упродовж всього навчального періоду – 31 %;
- лише у відповідні моменти навчального процесу (виконання модульних контрольних робіт, іспитів тощо) – 22 %.

8. Як часто Вам доводиться звертатися до куратора по допомогу?

- рідко – 75 %;
- ніколи – 14 %;
- постійно – 7 %;
- часто – 4 %.

9. Вкажіть, наскільки Ви задоволені наданою Вам куратором допомогою?

- задоволений – 58 %;
- не задоволений – 42 %.

10. Чи відчуваєте Ви потребу у спілкуванні з куратором, і з яких питань:

- вирішення проблем, що виникають під час навчального процесу – 42 %;
- організація культурно-масових заходів у позанавчальний час – 20 %;
- підготовка до сесії – 14 %;
- участь у наукових конференціях, олімпіадах тощо – 11 %;
- робота з літературою та пошук необхідної інформації – 7 %;
- вирішення житлово-побутових умов – 3 %;
- надання матеріальної та моральної підтримки – 3 %.

11. В яких стосунках перебуває ваша академічна група із куратором:

- як таких стосунків майже немає, лише формальний обмін інформацією – 70 %;
- активно спілкуємось і співпрацюємо – 25 %;
- не дуже хороші, мій куратор не викликає позитивних емоцій, скоріше навпаки – 5 %.

12. Чи впливає ваш куратор на успішність і поведінку в групі:

- зовсім не впливає – 44 %;
- майже не впливає, особливо на успішність – 35 %;
- так, під його пильним наглядом студенти більш відповідальні та вимогливі до себе – 21 %.

13. Чи виникало у вас бажання замінити куратора або взагалі скасувати кураторство як таке:

- ні, ніколи не виникало, мій куратор мене повністю влаштовує – 52 %;
- так, інколи виникало, розумію, що куратор не може влаштовувати всіх студентів – 32 %;
- так, виникало, навіть зараз я наполягаю на заміні свого куратора – 16 %.

14. Чи гідна, на вашу думку, робота куратора відповідної платні чи винагороди:

- звичайно, якщо куратор виконуватиме свої обов'язки сумлінно – 57 %;
- звісно гідна, адже вона потребує значних затрат сили та додаткового часу – 26 %;
- ні, я не бачу потреби в кураторстві, а отже й у винагороді за кураторські обов'язки – 17 %.

15. У деяких вишах кураторами груп призначаються студенти старших курсів зі студентського активу факультету. Чи вважаєте Ви подібну практику більш ефективною?

- так – 40 %;
- важко відповісти – 37 %;
- ні – 23 %.

16. Якими якостями як особистість повинен володіти куратор?

- бути організованим і відповідальним – 22 %;
- бути комунікабельним – 15 %;
- бути чуйним до студентів – 12 %;
- бути розсудливим – 8 %.

У ході дослідження зроблено висновок, що для переважної більшості студентської молоді куратор – це той викладач, в обов'язки якого входить академічне керівництво студентською групою і позанавчальним життям студентів, пов'язаним із вишем. Ефективність організації позанавчальної виховної роботи в академічній групі безпосередньо залежить і від системи підготовки куратора до здійснення своїх функціональних обов'язків. Окрім цього творчість куратора полягає насамперед

у доборі методів і розробці технологій реалізації мети і завдань, поставлених державою перед вищою школою: забезпечення ефективності виховного процесу; навчання студентів самостійно отримувати максимальну інформацію за короткий час і розвитку творчого мислення; озброєння уміннями наукового дослідження; виховання різнобічної, досвідченої та культурної людини.

Отже, інститут кураторства є необхідною ланкою в системі управління процесом професійного й культурного становлення майбутньої економічної еліти. Ефективна робота куратора академічної групи є вагомим чинником успішної організації позааудиторної виховної роботи у вищому закладі, що в свою чергу потребує системної психолого-педагогічної та культурологічної підготовки викладача-вихователя.

Подальшого дослідження потребують питання, пов'язані з особливостями майбутніх кураторів академічних груп до виховної роботи згідно з вимогами сучасної вищої економічної освіти, практична перевірка наступності й різноманітності форм, методів, прийомів організаційно-виховної роботи куратора академічної групи.

Література:

1. Абдулов Р.М. Організація позааудиторної виховної роботи зі студентами в недержавних вищих навчальних закладах : автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.07 / Р.М. Абдулов. – Луганськ, 2004. – 22 с.
2. Бех І.Д. Педагогіка і психологія / І.Д. Бех // Педагогічна думка. – 1996. – № 4. – С. 136-141.
3. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи: [метод. посіб.] / С.С. Вітвицька. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 396 с.
4. Демчук В.С. Виховна робота наставника академічної групи студентів ВНЗ / В.С. Демчук, М.І. Соловей. – К.: КДЛУ, 2000. – 68 с.
5. Дубасенюк О.А. Методичні рекомендації куратору академічної групи з виховної роботи серед студентів педуніверситету / О.А. Дубасенюк. – Житомир: Житомир. держ. пед. університет, 2000. – 56 с.
6. Заболотська О. Формування та розвиток студента як індивідуальності / О. Заболотська // Вища освіта в Україні. – 2005. – № 2. – С. 88-89.
7. Інноваційні комунікативні технології в роботі куратора академічної групи: [методичні рекомендації] / під ред. Н.К. Желябіної. – Запоріжжя: ЗДІА, 2007. – 67 с.
8. Красовицький М. Про модель принципів виховання / М. Красовицький // Шляхи освіти. – 2002. – № 3. – С. 7-11.
9. Кудіна В.В. Педагогіка вищої школи / В.В. Кудіна, М.І. Соловей, Є.С. Спіцин. – К.: Ленвіт, 2007. – 194 с.
10. Соколова І. Інститут кураторів у вузі / І. Соколова // Освіта і управління. – 1998. – № 4. – С. 74-82.
11. Романова С.В. Організаційно-виховна робота куратора академічної групи у вищих технічних навчальних закладах : автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.07 / С.В. Романова. – Луганськ, 2006. – 20 с.

Щербяк Ю.А.

РОЛЬ КУРАТОРА В ОРГАНИЗАЦИИ УЧЕБНО-ВОСПИТАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА ВЫСШЕГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ

В статье рассматриваются содержание и организационные формы воспитательной работы в высшем учебном заведении, анализируются формы и методы работы куратора, его функциональные обязанности и особенности деятельности в студенческой среде. Приведены результаты анализа анкет студентов о критерии профессиональной деятельности куратора в учебно-воспитательном процессе высшего экономического учебного заведения.

Ключевые слова: куратор, воспитательная работа, организация учебного процесса, лаборатория мониторинга качества учебного процесса, высшее экономическое учебное заведение.

Scherbyak Y.A.

THE ROLE OF THE CURATOR IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF HIGHER ECONOMIC INSTITUTIONS

The article examines the content and organizational forms of educational work in higher education, examines the forms and methods of work of the curator, his functional responsibilities and characteristics of the students. The results of the analysis of questionnaires students about the criteria professional curator in the educational process of higher economic school.

Key words: curator, educational work, the organization of the educational process, laboratory monitoring as an educational process, higher economic institution.

УДК 373.3.036 (52)

Білик О.М.*

ТРАДИЦІЙНІ ФОРМИ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ
У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ЯПОНІЇ

Стаття описує різновиди форм естетичного виховання в сучасній системі освіти Японії, особливості їх використання на практиці та причини пріоритетності в застосуванні. У статті також висвітлено особливості традиційного для Японії розподілу ролей між учителем та учнями у класі.

Ключові слова: форми естетичного виховання, початкова освіта Японії, колективні та групові форми естетичного виховання.

В освітній системі Японії, зокрема її початковій ланці, вагоме місце посідає естетичне виховання, одним із центральних завдань якого є забезпечення високого рівня художньо-естетичної освіти дитини, удосконалення її естетичних потреб і почуттів. Саме рівень розвитку цих здібностей і зумовлює певну якість естетичного ставлення до навколишнього світу – естетичну культуру особистості. Це та інші завдання естетичної освіти реалізуються в освітній системі за допомогою різноманітних варіантів організації виховного процесу, композиційної побудови виховного заходу, що визначаються змістом навчання й окреслюються в педагогіці поняттям «форми виховання». Високий рівень ефективності системи естетичного виховання Японії зумовив потребу детальнішого вивчення та розгляду форм його організації з можливістю подальшого використання у межах вітчизняної педагогіки початкового навчання, а також окреслив мету нашої статті.

У своїй практиці японська початкова школа використовує форми виховання, загальноприйняті у більшості освітніх систем світу, зокрема й вітчизняній. Форми естетичного виховання класифікують на: 1) масові (у масштабах префектури, міста, навчального закладу), групові (у межах одного або декількох класів одного рівня навчання) та індивідуальні; 2) складніші та простіші; 3) за специфікою завдань – сприймання і вивчення естетичних об'єктів дійсності та мистецтва, спрямовані на естетичну творчу діяльність; управління процесом естетичної освіти і виховання; контролю й обліку рівня естетичної вихованості; 4) за особливостями об'єктів естетичного змісту – природи, довкілля, побуту, взаємин людей, трудової діяльності, навчального і позанавчального процесів, різних видів мистецтва, засобів масової комунікації тощо [1, с. 328].

Для японського менталітету найбільш притаманними є колективні форми видів діяльності, саме вони найчастіше використовуються й у національній системі естетичного виховання та спрямовуються на «досягнення конкретних результатів через

* Білик О.М.*